

Ne épülete, otthona legyen

A tsz kulturális alapjáról

Sokan és sokszor emlegetik a művelődési házak és a termelőszövetkezetek jó vagy rossz kapcsolatát. Ha szóba kerül valahol, azonnal szó esik a kulturális alapról is, és annyira elidőznek ennél a gondolatnál, hogy lassan az egyáltalán lehetséges együttműködés fokmérőjévé válik.

Allítsuk képzeletben egymás mellé a kultúrházak és a mezőgazdasági nagyüzemek anyagi helyzetét. Furcsa hasonlat jut eszünkbe: olyan ez, mint a páternoster. Az egyik megy fölfelé, a másik pedig egyre süllyed, néhol olyan mélyre, ahol már ki van írva, hogy tovább menni veszélyes, tessék kiszállni. Ki ne örülne az elsőnek? Sokan aggódnak a második miatt. Aggodalmunkban az első féltése is benne van: egészséges csak akkor lehet a nagyüzem fejlődése, ha az ott dolgozók műveltségi szintje is emelkedik.

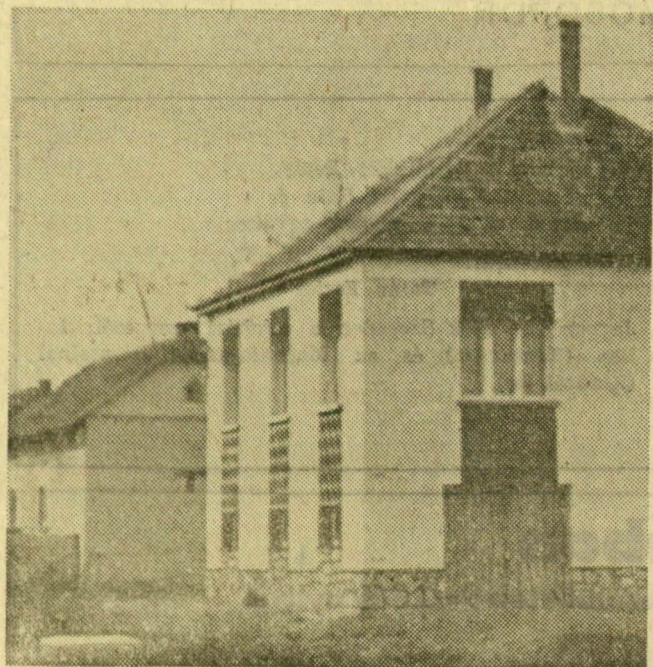
Tanulságos lehet, ha megkérdezzük erről egy termelőszövetkezet vezetőjét. Igaz, hogy közigazgatásilag Szegedhez tartozik Mihálytelek, de lényegét tekintve inkább falu az. Annyira faluja Szegednek, hogy még járható járdája sincsen. Egyébként olyan községet úgysem találunk, ahonnan mindegyikre érvényes tapasztalatokat hozhatnánk. A kapásból jött választás tehát eshet Mihálytelekre is.

Nagy István, az Új Élet Tsz elnöke, ahogy beszéde kezd, rögtön látszik, nem új neki a téma. Kiindulási alapként közösen elolvassuk a tsz-törvény ide vonatkozó paragrafusait, amelyekben írva van, hogy a termelőszövetkezet felelős tagjainak szocialista neveléséért, szakmai és kulturális képzéséért is. A rendeletek és felhívások szellemében a termelőszövetkezet három tagozatba szervez partoktatást, és három szakkört is működtesse a tagok szakmai képzése érdekében. Ösztönöz a színházba járásra anyagi támogatással is, szervez országjáró kirándulásokat, áldoz a sportkör működésére. Népművelő tevékenységében támaszkodik a tömegszervezetekre.

Elég végighallgatni a felsorolást, és a hozzá fűzött indoklást, hogy megállapítsuk, ezen a téren minden rendben van. De ha a falu egyet jelent a tsz-szel, akkor a művelődési ház problémája a szövetkezet gondja is.

Nagy István szerint a paprikás és primörkertész Mihálytelek speciális helyzetben van. A monokultúra szakmájukban képzett, az új iránt állandóan érdeklődő és fogékony emberek munkájának köszönhető. Értenekek a paprikához, a primörtermesztés föllás technológiájában pedig országosan is az elsők között vannak. A közvetlenül termelést segítő népművelési tevékenység másutt igényelt formái itt szinte feleslegesek. Az ifjabb nemzedék azonban egyre gyakrabban kérdőkedik viszsza a termelőszövetkezetbe. Nem a paprikáért, nem a fölláért elsősorban, gépek várják őket, részvételükre, munkájukra akkor számíthatunk, amikor a termálprogram szálait szövögetik. Ennek a „második lépcsőnek” a tsz jövője szempontjából is sokoldalúan képzett, művelt, határozott politikai állásfoglalású gárdának kell lennie. A népművelés tehát eszköztárába tartozik a tsz-nek is. Nincs is vita közöttünk, de hozzátesszi rögtön a szövetkezet elnöke: az együttműködés alapja nem egyedül a kulturális alap. A szövetkezeti demokráciát is sértené az az igény, hogy a kulturális célra fordítható pénzünket adjuk át a művelődési háznak. Sokan így gondolkoznak: majd mi tervezzük, a tsz pedig fizet. Nem mindig szerények ezek az igények. Néha olyan apróságok is rontják a jó viszonyt, hogy minden szerv szerepel a meghívón rendezőként, csak az nem, aki a legnagyobbat vállalja. Erre szokták azt mondani, hogy fejleszteni kell a tsz-t, hogy a tsz fejleszteni tudja a tsz-t.

Hozzá tartozik az igazsághoz, hogy beszélgetés közben gyakran túlnéztünk a tsz közvetlen, kézzelfogható érdekein. Talán nem tűnik ez határsértésnek akkor sem, ha cserében a szövetkezet gazdasági ügyeit nem a művelődési ház igazgatójával vitatjuk most. Kifejezett kívánsága a tsz elnökének is, hogy a művelődési ház ne reprezentatív épülete, hanem naponkénti otthona legyen a falu népének. Legegyen például olyan sokágú klubélet a falai között, hogy ne kényszerüljön senki kocsmába csak azért, mert találkoznia akar valakivel.

HÁZ A FALU VÉGÉN. Azelettő a falu szélső házában lakni a szegénység jele volt. Minden mesebeli öreg néni a faluvégén éldégt. Most rangot jelent, mert az a legújabb ház. Balástyan láttuk ezt a szép „házikót”. Kovács István építtette. Tanyai házból ilyen szép épületbe költözni valóban érdemes.

Az elvek tiszteletre méltók, a gyakorlat kicsit hátrább jár. Vitathatatlan, hogy a termelőszövetkezet és a művelődési ház egymásra van utalva. A maga teljességében értelmezett kölcsönös érdek határáig — csak erre a következtetésre juthatunk — támogassa egyik a másikat. Abban természetesen egyet kell értenünk Nagy elvtárral, kár, hogy az együttműködés, a még szorosabb együttműködés hiánya sokszor személyi okokra vezethető vissza. Félmegegyés sem lenne azt javasolni, ha hosszabb távú együttműködés lehetőségeit szedjük sorba, hogy tegyük félre a személyi problémákat. Elő kell venni ezeket, és kölcsönös jóindulattal tisztázni őket, mert előrelépni csak együtt lehet.

Horváth Dezső

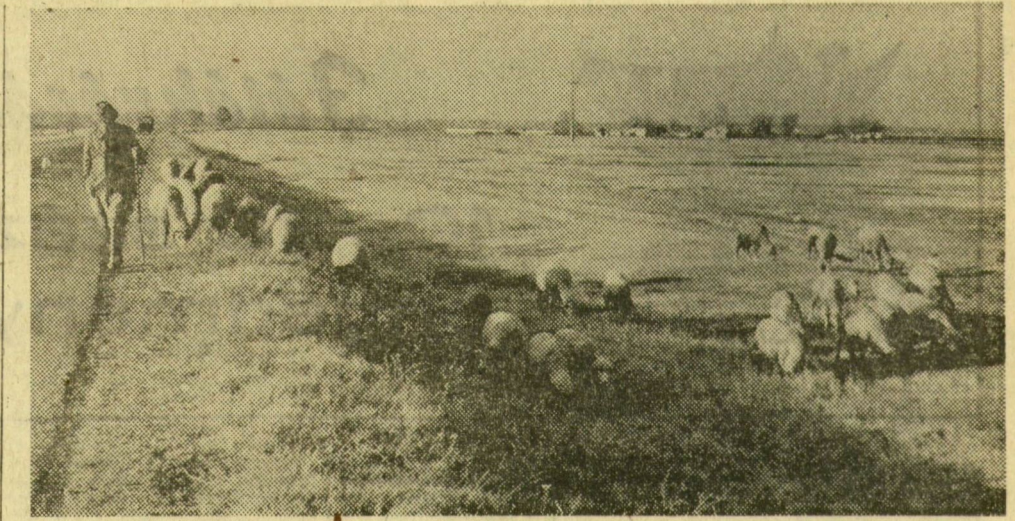
Családi csárda a Tisza partján

Alig egy hónapja, október közepén nyílt meg újból az algyői Tisza-parton a volt Napsugár Tsz egykori csárdája — magánkezelésben. Amikor a termelőszövetkezetet szanálták, az alig egy éves múltra visszatekintő csárda is az eladás sorsára került.

Most családi csárda. Náci Jánosné vezeti. Fizetést senki sem kap. A rokonok azt ígérték, hogy míg az adósság le nem kopik, ráérő idejükben segítenek. Egy évet szánnak rá, hogy visszazadják a kölcsönvett pénzeket.

Nyitás óta sokat nőtt a forgalom. Az egyik szegedi tsz német és olasz üzletfeleit is itt ebédeltetik. Azt mondják, ezért sikerült jobban az üzletkötés, mint máskor.

A vasutasok is a romantikus Tisza-parti csárdában ünnepeltek november 7-én, sokan járnak ide a falube-

ÜTMENTÉN

Somogyi Károlyné felvétele

Erzsébet után

Ilyentájt már elcsendesedik a határ. Nem hallatszik a szüretelő vidám éneke, betakarítódott a termés, megtelt a csűr, a kamra, a szántó traktorok zaja veri fel az őszi csendet. Erzsé-

bet, november 18-a gyakran hozott már havat, sokszor kifagyott ezen a napon az eke a földből. Ha hivatalosan nem is, de készül az évi gazdálkodás mérlege, a paraszt embereknek több ideje jut a ház körüli tennivalókra, a házi számvetésre, hogyan is alakult az idei esztendő, mennyit kerestek a közösből, mit várhatnak év végén a zárszámadásnál.

Ezekben a napokban sora veszik a termelőszövetkezetekben a szociális bizottság tagjai azokat a munkában megfáradt, magatehetetlen idős embereket, akik a közöstől várnak némi segítséget, támogatást. Ősztől tavaszig, már ünneppé vált a falvakban, hogy megtartják az öregek napját, ahol nemcsak ebéddel, borral kedveskednek az idősebb embereknek, hanem elismerő, jó szavakkal, s melléje borítékkal is, melyik szövetkezetnél, hogyan telik. Bensőséges, szép ünnep lett falvainkban az öregek napja. Nem is olyan régen ki gondolta volna ezt? Hányszor, de hányszor elmondták a paraszt emberek, ha majd kiesik — kezünkben a számszám, a munka, hol találunk gyámoltásra? A mezőgazdasági nagyüzemek ma ebből is példát mutatnak. Egy-egy közösség életét nemcsak a termelés, a termelési eredmények folyamatos növelése jellemzi, de az emberekkel való törődés is. Ennek a legszebben, legjobban bevált, kialakult formája az öregek ünnepe, az öregek napja.

Halat, birkapaprikást, dísznórot háziasan készítenek, italféléről naponta gondoskodunk, s már olajkályhákát is állítottunk be az étterembe. Így még az enyhébb téli időszakban is nyitva tudunk tartani.

Harminc-negyven rendszeres étkező vendége van a csárdának, 8—10-en hordják el naponta az ebédet. A délutáni, esti órákban — a szigorúan betartott este 10-es záróráig — nincs megállása a családtag-felhasználóknak. S ennek titka az izletes ételeken, italokon kívül elsősorban az udvarias szolgálatkészség, a vendéggel való hamisítatlan kedves bánásmód.

A családi csárda eddigi története éppen ezért több okból is nagyon tanulságos.

K. J.

Oktatás és népművelés Kükesházán

A kükesházi tantestületben 14 pedagógus tevékenkedik. Valamennyien rendelkeznek a szükséges képességekkel. Az iskola a falu központjában van, a tárgyi feltételek mégsem a legideálisabbak. A rendszeres javítás, karbantartás ellenére sem felel meg már hi-
vatásának és mihamarabb szükségessé válik egy új iskola megépítése.

Annak ellenére dicséret illeti az eredményeket. Az utóbbi két esztendő során nagymértékben gyarapodott az iskola szemléltető anyagkészlete, javult a szertárak felszerelése. A tanulmányi eredményekkel sincsen baj, hiszen fokozatos emelkedés bizonyítható: 1967-ben 3,41 század, 68-ban pedig 3,48 század volt az átlag, ami jobb a szegedi járási átlagnál. A nevelőmunka eredményességét igazolja az is, hogy immár negyedik esztendeje a faluban egyetlen gyerek sem jelentkezett vallásoktatásra. Az iskola és a szülői ház között jó a kapcsolat, amit rendszeres családlátogatásokkal, a szülői értekezletek tervszerű megtartásával érték el a nevelők. Az sem közömbös, hogy a pedagógusok elégedettek a körülményekkel, különösen a víz-
békötésével, valamint a

fürdőszobák megépítésével sokat javult a szociális, kommunális helyzet. Az utóbbi években személyi változást nem is történt.

Korántsem ilyen dicséretes a helyzet a népművelés terén. Ha nem is a legkorszerűbb épületben, de egy 250 személyes művelődési otthonban lehetőség kínálkozik a jobb munkára. Kár, hogy az elmúlt három esztendő során a faluban nem tudtak kiválasztani egy olyan személyt, aki a népművelést szívügyének tekintette volna. Általában három-négy hónaponként váltogatták egymást a művelődési otthon igazgatói. Persze ehhez az is hozzájárul, hogy az igazgatói tiszteletdíjas. Az 1967-es esztendőben még több jelentősebb rendezvényt tartottak, de a tavalyi esztendőben, s az idén is „nagyon-nagyon elhalványodott” a művelődési otthon tevékenysége. Lényeges javulást csak akkor érhetnek el a kükesházai, ha megfelelő személyt találnak az igazgatói posztra, s az sem mellékes, ha a községi tanács és a kükesházi Sarló-Kalapács Termelőszövetkezet közösen vállalná a művelődési otthon fenntartását és így több anyagi segítséget adna a kulturális, népművelési munkához.

Igaz, akad még tennivaló, javítanivaló szép számmal, hiszen mindaz kevés, hogy évenként egy alkalommal a termelőszövetkezet tagsága a közgyűlésen jóváhagyta, hogy mennyit is fordíthatnak szociális alapra. A módszer sem elegendő. Az, hogy amikor a mindennapi munkából arra is futja, a szociális bizottság tagjai végigjárják a falut, bekopognak a magányos öregekhez, jó szót, segítséget visznek, ajánlanak. Manapság már a szegedi tájban is jó néhány olyan közös gazdaság működik országos, megyei ranggal elismeréssel, ahol az ilyen szociális jellegű intézkedésekből is többet várhatunk. Nem termelést szolgáló beruházásokról van szó, mint például szociális létesítmények, ahová ünneplőbe járhat a tsz-paraszt, egyik ajtón bemeleg, a másikon fehér köpenyben jön ki, hanem olyan „holt” beruházásról, amely az emberi gondolatvilágban, emberi érzésekben kamatozik majd. Kis dolgokban mérik a szocializmust, a szövetkezetet ezek a megfáradt öreg emberek. Olykor-olykor jobban esik egy jó szó nekik, mintha új traktort látnak az utcán elhaladni. Évszázadokig a magányra, az elhagyatottságra volt

kárhoztatva a munkából kikapott magyar paraszt, arra, hogy amikor már le-
szolgálta életét, s a termelőeszközei átöröklődtek a fiára, akkor a kemence kuc-kában vagy még ott sem kaphatott helyet, istállóba lökték az állatokhoz. Elmúlt ez a világ.
A homoki falvakban is találunk ma még magára maradt embereket. Töb-ben nem is az anyagiakra panaszkodnak, hiszen már korábban megépült a szép ház, a szövetkezetből jár a nyugdíj, hanem arra, hogy szinte észrevétlenül élnek, múltnak el a napok felettük. A gyerekek szétszaladtak a világra, s ők ott állnak, élnek az üres szobákban egyedül. A szociális törődésnek egy új formája hódít, a közös anyagi erejétől telhetően szerződést köt az idősebb emberekkel. Havonta „apanaszt” fizet és a ház, a vagyon majd annakidején a szövetkezetre száll, a szövetkezeté marad.
Történelmi utat tettek meg eddig a termelőszövetkezetek. Elismerés, tisztelet illeti ezt a szép munkálkodást. Igen sok gazdaság mostanában ünnepli 20 éves jubileumát, még több a 10-esztendő évfordulót. Az is igaz azonban, hogy az alapvető feladat mellett a termelés, a közös megszilárdítása mellett nem fordítottak, nem fordíthatnak ele-
gendő gondot az emberrel való foglalkozásra, s szociális jellegű ügyekre. Meglehetően kevés az a módszer, az a forma, ami eddig kialakult, kikristályosodott a nagyüzemekben. Pedig számtalan a lehetőség, elég csupán megemlítenünk a legutóbbi esetet, amikor a röszei Kossuth Termelőszövetkezetben „gyógygátni” kezdtek a betegeket. Észrevették az embereket, tudnak panaszokról, gondjukról, bajukról. Hosszú idő óta az egyik fiatalasszony, akinek három gyereke van, igen súlyos beteg. Sok éjszaka tudna árulkodni arról, hogy mi mindent forgatott a fejében, mert hát mi lesz, ha ő „kiesik” a sorból, mi lesz a gyerekeivel, ki neveli fel őket? S most a klinikára jár kezelésre. De nem határozta el könnyen magát a kezelétesre, a szövetkezet vezetői bátorították, segítettek ehhez.
A legfontosabb, hogy észre-
vegyük ezeket az embereket. Senki sem várja a szövetkezetektől, hogy minden egyes elesett, munkából ki-
öregedett, megfáradt öreg embernek minden nap terülj asztalkámat teremtsenek. De annyira igazán nagyüzem-
nem nőttek már ezek a nagyüzemek, hogy több lehetőséget teremtsenek, önmaguk tiszteletére is, s az arra rászoruló idős embereket jobban segítsék, támogassák.

Sz. Lukács Imre